

KAJ NAM POVEDO SLOVENSKE RAZISKAVE IN PODATKI POLICIJE O NASILJU V DRUŽINI?

Tinkara Pavšič Mrevlje

Namen prispevka

Namen prispevka je pregled obstoječih in dostopnih raziskav in pilotskih študij o nasilju v družini v Sloveniji in prikazati letne statistične podatke policije tega področja od uveljavitve novega Kazenskega zakonika (KZ-1).

Metode

Pregled literature in policijske statistike.

Ugotovitve

Metodološko ustreznih raziskav s področja nasilja v družini je v Sloveniji (pre)malo, pa vendar je iz njih moč oceniti prevalenco in značilnosti tega pojava pri nas. Policijski podatki so z omenjenimi raziskavami v glavnih značilnostih skladni.

Izvirnost in uporabnost prispevka

Prispevek daje pregled glavnih večjih raziskav s področja nasilja v družini pri nas v zadnjih letih. Prikazani pa so tudi nekateri pomembnejši izsledki manjših raziskav, ki lahko služijo kot pilotske študije. Podatki policije dajejo dodaten vpogled v nekatere druge natančnejše lastnosti nasilja v družini. Pregled dostopnih raziskav/statistik pa ne podaja le informacij iz obstoječih podatkov, temveč opozarja tudi na manjkajoče in raziskovalno podhranjena področja nasilja v družini.

Ključne besede: nasilje v družini, raziskovanje, Slovenija, policijska statistika

1 UVOD – OSNOVNI POJMI

Navkljub dostopnosti tujih raziskav in druge literature o prevalenci in različnih vidikih ter značilnostih nasilja v družini, so vedno potrebne tudi raziskave na domačih tleh. Te dajo vpogled v ustreznost prenašanja podatkov in praks iz drugih držav ter opozarjajo na morebitne specifične »slovenskega« nasilja v družini. A vse to najprej zahteva definicijo temeljnih pojmov, kar ni enostavna naloga, saj razumevanje »družine« in »nasilja« ni enotno in se s časom spreminja. Družino bi zelo široko opisali

kot močno čustveno vez med družinskimi člani (Filipčič, 2002), ker pa se prispevek nanaša na podatke policije in raziskovanje tovrstnega nasilja, se naslonimo na ožjo/konkretnejšo opredelitev, kot jo podaja Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih ([ZZZDR], Ur.l. RS, št. 69/2004). Drugi člen ZZZDR pravi, da je družina življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo. Zakon o preprečevanju nasilja v družini ([ZPND], Uradni list RS, št. 16/2008) pa posebej opredeljuje družinske članice in člane, ki ne obsegajo le zakonca ali zunajzakonske partnerke/partnerja ter krvnih sorodnikov v ravni in stranski vrsti, temveč tudi bivše zakonce ali bivšo zunajzakonsko partnerico oziroma partnerja, partnerico/partnerja ali bivšo partnerico/partnerja v registrirani istospolni partnerski skupnosti, sorodnike po svaštvu, posvojitelje in posvojence, rejnike, rejence, skrbnike, varovance, osebe, ki imajo skupnega otroka in osebe, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.

Opredelitev nasilja v družini pa je še kompleksnejša, saj je tovrstno nasilje zelo raznoliko, tako kvalitativno kot kvantitativno (Kanduč, 2001). ZPND ga v 3. členu opredeljuje kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana ne glede na starost, spol ali katero drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice/povzročitelja nasilja. Kazenski zakonik (KZ-1; Uradni list RS, št. 55/2008) konkretno opredeljuje nekatera nasilna vedenja (191. člen), in sicer gre za grdo ravnanje, pretepanje ali drugače boleče ali ponižujoče ravnanje, preganjanje iz skupnega prebivališča z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo, omejevanje svobode gibanja, zalezovanje, siljenje k delu ali opuščanju dela ali spravljanje v podrejen položaj v družinski ali kakšni drugi trajnejši življenjski skupnosti z nasilnim omejevanjem enakih pravic.

2 RAZISKOVANJE NASILJA V DRUŽINI PRI NAS

V začetku ene prvih večjih analiz o nasilju v družini v Sloveniji, *Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco*¹ (Černič Istenič, Šprah, Šoštarčič, Rožman in Knežević, 2003), je zapisano, da je nasilje v družini eden izmed najmanj raziskanih družbenih pojavov. Analiza je bila opravljena v dveh delih: 1. pregled strokovnih in raziskovalnih publikacij na področju nasilja (od 1998 do julija 2003), iz katerih so izbrane tiste, ki so obravnavale nasilje nad ženskami v družini, da bi z meta-analizo proučili njihovo vsebino; 2. pregled obsega nasilja in pomoči žrtvam preko podatkov vladnih in nevladnih organizacij. Kljub temu, da avtorice opozarjajo na nereprezentativnost zaključkov (analizirani podatki namreč niso enotno zbirani), gre za prvo večjo tovrstno analizo pri nas.

Kasneje sta bili v Sloveniji izvedeni še dve obsežnejši raziskavi. *Nasilje v družinah v Sloveniji* (Sedmak, Kralj, Medarić in Simčič, 2006) predstavlja rezultate telefonske ankete, ki je vsebovala

¹ Gre za tematiko nasilja nad ženskami, ker pa so storilci v večini primerov njihovi partnerji, smo v pregled vključili tudi to raziskavo.

vprašanja o različnih vidikih tovrstnega nasilja (mediji, stališča, izkušnje) na končnem vzorcu 1006 anketiranih, *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih* (Leskošek, Urek in Zaviršek, 2010) pa prikazuje rezultate ankete izvedene po pošti. Naslovnice so bile polnoletne ženske do 80. leta, končni vzorec je zajemal 752 vrnjenih vprašalnikov, ki so spraševali po osebnih izkušnjah s petimi vrstami nasilja: fizičnim, spolnim, psihičnim in ekonomskim ter z omejevanjem gibanja, stikov in osebne svobode.

V zadnjih desetih letih je nastalo tudi veliko diplomskih del s področja nasilja v družini, katere lahko ob ustreznem upoštevanju njihovih omejitev (predvsem zaradi nereprezentativnosti vzorcev) smatramo za pilotske raziskave. Te so nastale predvsem na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru ter na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani.

V prispevku se pri pregledu rezultatov o zaznanem nasilju v družini pri nas naslanjamo predvsem na omenjene reprezentativne študije, prikazani pa so tudi pomembnejši izsledki pilotskih raziskav, ki prav tako kažejo eno od plati zaznavanja in prepoznavanja nasilja v družini pri specifičnih populacijah v določeni regiji ali kraju. Temu sledi podroben prikaz podatkov policije o nasilju v družini od uveljavitve novega Kazenskega zakonika (KZ-1).

2.1 Izkušnje Slovencev z nasiljem v družini

V svoji primarni družini je nasilje doživelo 73 % vprašanih Slovencev, od tega je večina moških (59,5 %; Sedmak et al., 2006). V odrasli dobi je v svoji družini doživelo nasilje manj vprašanih (38,6 %), bile pa so to predvsem ženske (71,4 %). Vsi so poročali predvsem o psihičnem (66,5 %) in fizičnem nasilju (63 %), o ekonomskem (7,7 %) in spolnem nasilju (3,7 %) pa nekoliko manj. Ponekod je bilo nasilje tako resno, da so posamezniki iskali zaradi tega pomoč (7,5 %), predvsem so to bile ženske (71,2 %).

Ena izmed oblik pomoči, ki jo žrtev nasilja v družini potrebuje, je zdravniška oskrba. A tu ne gre le za neposredno pomoč zaradi fizičnega nasilja, temveč tudi za psihosomatske težave, ki so lahko posledica drugih oblik nasilja – predvsem psihičnega. Ljudje, ki obišejo zdravnika, predstavljajo selekcioniran vzorec, pa vendar je tudi študija, namenjena ugotavljanju pripravljenosti bolnikov za razkrivanje morebitnih izkušenj nasilja v družini in opažanju zdravnikov o le tem, pokazala, da imajo moški redkeje izkušnjo nasiljem v družini (41,24 %) kot ženske (65,52 %) (Selič, Kersnik, Pesjak in Kopčavar–Guček, 2008).

2.2 Nasilje nad ženskami

Skoraj četrtina Slovencev (22,4 %) pozna vsaj eno družino, v kateri se izvaja nasilje nad ženo/partnerko (Sedmak et al., 2006). Ljudje predvsem opažajo psihično (16,6 %) in fizično (15 %) nasilje, za tem pa tudi ekonomsko (4,8 %) in spolno nasilje (2,8 %) (Sedmak et al., 2006).

Podatki, ki govorijo o lastnih izkušnjah z nasiljem, prikažejo podobno sliko. Po 15. letu starosti je v družini ali partnerskem odnosu doživelo fizično nasilje 23 % žensk. Najpogosteje so o tem poročale tiste med 18. in 49. letom, še posebej pogosto pa v starostni skupini od 30 do 39 let (22 %) in od 40 do 49 let (23,8 %) (Leskošek et al., 2010).

6,5 % žensk je po 15. letu doživelo spolno nasilje, najpogosteje o tem poročajo ženske, stare od 40 do 49 let (34 %) in tiste med 30. in 39. letom (23,4 %). Ženske po 15. letu poročajo tudi o izkušnji premoženjskega nasilja (14,1 %) in omejevanju gibanja in stikov (13,9 %), daleč najpogostejše pa je psihično nasilje (49,3 %) (Leskošek et al., 2010).

Če bi iz raziskave o nasilju v partnerskih odnosih v letu izvajanja raziskave sklepali o letni prevalenci nasilja nad ženskami (Leskošek et al., 2010), bi bila ta sledeča:

- psihično nasilje – 49,9 %. Najpogosteje gre za zmerjanje, lažne obtožbe, izražanje ljubosumja, smešenje in zastraševanje z vpitjem;
- fizično nasilje – 5,9 %; obsegalo bi predvsem porivanje, klofutanje, udarce s pestmi, metanje predmetov v osebo, lasanje, suvanje in zvijanje rok. Zelo pogosto ga doživlja 2,1 % žensk, do trikrat mesečno 0,9 %, skoraj vsak dan 0,8 % in do trikrat tedensko 0,4 % žensk;
- premoženjsko nasilje – 7 % žensk, predvsem preko nadzorovanja porabe denarja in dejstva, da je storilec nasilja lastnik skupnega premoženja;
- omejevanje gibanja in stikov v partnerstvu ali družini – 6,1 % žensk, predvsem gre za preprečevanje stika s prijatelji in sorodniki ter točno prihajanje domov;
- spolno nasilje – 1,5 %. Gre predvsem za neželene dotike, siljenje v spolnost in posilstvo.

V letih 1998 do 2003 je bilo 90 % kršiteljev Zakona o javnem redu in miru in osumljencev nekaterih kaznivih dejanj nasilja nad partnerjem moških (Černič Istenič et al., 2003). Podobno poroča tudi raziskava med ženskami; če so bile žrtve fizičnega nasilja, je v 92 % bil storilec moški. Pri spolnem nasilju je bil moški povzročitelj v 93,5 % – predvsem trenutni partner/mož (37 %) in pretekli partner/mož (26 %). Pri izvajanju psihičnega nasilja je slika nekoliko drugačna, saj je odstotek moških storilcev nekoliko nižji – 77,8 % (Leskošek et al., 2010). Podobno povzame Černič Istenič s sodelavkami (2003) v analizi podatkov iz leta 2002, da je 69 % kaznivih dejanj nad ženskami bilo storjenih s strani partnerja in da so ženske najbolj ogrožene do svojega 54. leta.

Vpogled v družinsko dogajanje imajo tudi patronažne medicinske sestre, ki svoje delo opravljajo na terenu. Od 26-ih patronažnih medicinskih sester na Ptujju se jih je slabih 90 % pri svojem delu že

srečalo z nasiljem nad žensko v družini, najpogosteje je to bilo fizično in psihično nasilje (Ljubec, 2010). Podobne rezultate je dala starejša raziskava v Zdravstvenem domu Ljubljana (Šušteršič, 1997). Patronažne medicinske sestre so se z žrtvijo pogovorile (9,7 %), se pogovorile in obvestile center za socialno delo (54,8%) ali se z žrtvijo pogovorile, obvestile center za socialno delo in dispanzer splošne medicine (16,1%). A žrtev ni vedno pripravljena spregovoriti. V teh primerih je večina patronažnih medicinskih sester opravila več obiskov kot je bilo načrtovano (83,3%), dobra polovica je obvestila CSD (52,8%), dobra četrtina pa izbranega zdravnika (27,8%).

2.3 Nasilje nad moškimi

Raziskav o nasilju nad moškimi (v družini) pri nas ni. A Sedmakova s sodelavci (2006) poroča, da 7,5 % ljudi pozna vsaj eno družino, v kateri se izvaja nasilje nad možem/partnerjem, predvsem psihično (5,5 %) in fizično nasilje (2,9 %), pa tudi ekonomsko (1,7 %) in spolno (0,2 %) (Sedmak et al., 2006). Gre za raziskovalno podhranjeno področje, ki ga osvetljujejo redka dela, ta pa navajajo predvsem tuje vire (na primer Suhadolc, 2011; Mušič, 2010) ali pa se nanašajo na specifične okoliščine, na primer zapore (Meško, Frangež, Rep in Sečnik, 2006).

2.4 Nasilje nad otroki in mladoletniki

Otroci in mladostniki so znotraj družine lahko tako kot odrasli žrtve različnih oblik nasilja – fizičnega, psihičnega in spolnega. Ker pa so odvisni od svojih skrbnikov, so mladoletniki lahko tudi žrtve zanemarjanja in Münchausovega sindroma (Pajk, 1999).

V Sloveniji imamo malo empiričnih raziskav, ki bi obravnavale izpostavljenost otrok in mladostnikov nasilju v družini. Ena takih je na primer študija »Mladina 98« (Ule, 1999), v kateri 20,8 % mladih poroča o izkušnjah fizičnega nasilja (pretepanja) s strani staršev. A ker nasilje pomeni tudi posredno izpostavljenost, je pomemben podatek, da je v isti raziskavi 16,8 % mladostnikov odgovorilo, da je nasilje v njihovih družinah zelo velik problem. Raziskava iz leta 2012 (Domiter Protner, 2012) kaže še bolj zaskrbljujoče podatke, saj je bilo 40 % srednješolcev izpostavljenih vsaj nizki, če ne celo visoki stopnji nasilja doma. Le 3 % teh primerov so ustrezni inštituciji tudi prijavili, a so se (zaradi relativno slabe informiranosti) dijaki najprej obrnili na prijatelje ali sorodnike. Srednješolci v primerjavi s predšolskimi in osnovnošolskimi otroki niso nič manj izpostavljeni nasilju v družini, ga pa redkeje prijavijo, ker psihično nasilje težko prepoznajo ali pa ob tem občutijo krivdo in strah, da jim ne bi verjeli ali da odgovornih oseb to ne bi zanimalo (Domiter Protner in Lavrič, 2012).

Z otroki, ki so vključeni v vrtec, so vzgojitelji/ce in pomočnice/ki v stiku dolgo, pogosto in konstantno. Njihovo zaznavanje nasilja v družini je zato pomembno, a vse prej kot enostavno, saj na otrokovo vedenje in spremembe le tega vplivajo raznoliki dejavniki. Čeprav se jih za ukrepanje v takih situacijah čuti ustrezno usposobljenih le 18 %, zmerno usposobljenih pa 49 %, vzgojiteljice in pomočnice ocenjujejo, da se nad otroki izvaja predvsem psihično, zatem pa tudi fizično nasilje. Izkušnje s primerom nasilja nad otrokom v družini ima 12 % vzgojiteljic/pomočnic (Brandtstatter, 2012). Ni odveč poudariti, da so izobraževanja s področja ukrepanja ob prepoznanem nasilju nad otrokom velikega pomena. Študije primerov namreč kažejo, da so vzgojiteljicam in njihovim pomočnicam postopki ob prijavi manj znani in da je ob tem pogosto prisoten strah, vezan predvsem na sam postopek, podporo pri tem ter morebitne napake in zmote, ki prinesejo negativne posledice (Bizjak, 2012).

O kaznovanju otrok je bila v šolskem letu 2004/2005 izvedena raziskava (Zveza prijateljev mladine in Fakultete za družbene vede; Milenović, 2010), na katero so odgovarjali starši. Pokazalo se je, da dobra polovica staršev (51 %) telesno svojih otrok nikoli ne kaznuje, 11 % enkrat mesečno, 1,7 % enkrat tedensko, dnevno pa 0,4 %. Prevladujoče mnenje staršev je bilo, da tepež ni ustrezen (86 %), oziroma le v milejši obliki (71 %). Fizično nasilje pa ni najpogostejša oblika nasilja nad otroki, temveč je to po podatkih centrov za socialno delo zanemarjanje. Sledita mu telesno in duševno nasilje, vrstni red le teh pa variira glede na regijo (Hari, 2009; Ogrin, b. d.; Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014, 2008). V večini primerov se nasilje dogaja znotraj družine, deklice pa so žrtve veliko pogosteje kot dečki (Novak, 2010).

2.5 Nasilje nad starejšimi

V zadnjih letih se v okviru nasilja v družini vedno bolj opozarja tudi na nasilje nad starejšimi. Slovenci poznamo ta pojav, predvsem zaradi medijev (87,7 %), zelo pogosto pa o tem slišimo od prijateljev in sodelavcev (40,6 %) ter neposredno od starejših (27,5 %) (Kapš, 2011). Sedmakova s sodelavkami (2006) ugotavlja, da 13,6 % ljudi pozna vsaj eno družino, v kateri se izvaja nasilje nad starim človekom, več jih poznajo posamezniki z nižjo stopnjo izobrazbe in tisti, ki bivajo v mestih. Predvsem gre za psihično (9,1 %), pa tudi za fizično (4,3 %) in ekonomsko nasilje (4,2 %) ter zanemarjanje (4,8 %).

Pričakovano so številke centrov za socialno [CSD] delo manjše, saj je nasilje nad starejšimi običajno zelo skrito in od zunaj težko dostopno. Od vseh obravnavanih žrtev zaradi nasilja v družini v letu 2010 je bilo starejših (65 let ali več) 6,5 % (Stop Violence against elderly women [STOP V.I.E.W], 2009).

Reprezentativne študije o tem kakšna je razsežnost nasilja nad starejšimi pri nas še nimamo. Posredno je o zaznavanju nasilja izpeljal raziskavo Urad za enake možnosti (Urad za enake možnosti [Uem],

2004) in sicer na 42-ih centrih za socialno delo, 23-ih patronažnih službah in 187-ih društvih upokojencev. Največ nasilja nad starejšimi v svoji okolici opažajo na CSD (93 %), manj to opažajo patronažne službe (70 %), najmanj pa društva (17 %). Ocene kakšne so najpogostejše oblike nasilja nad starejšimi, kdo je najpogostejša žrtev in kdo storilec, so naslednje:

- pri ženskah prevladuje telesna oziroma fizična zloraba, za oba spola enako pa sta značilna finančno in psihično nasilje ter zanemarjanje;
- CSD in patronažne sestre ocenjujejo, da so povzročitelji zanemarjanja starejših predvsem njihovi otroci; društva podobno ocenjujejo nasilje nad starejšimi moškimi, pri ženskah pa kot najpogostejše storilce omenjajo tudi njihove partnerje;
- sodelujoči vseh treh institucij menijo, da so otroci najpogostejši povzročitelji finančnega nasilja pri obeh spolih, da so moški žrtve fizičnega nasilja predvsem s strani otrok, ženske pa s strani partnerja;
- psihično zlorabo moški doživljajo predvsem s strani otrok in zatem s strani partnerke, pri ženskah pa so ocene obratne.

Nasilje nad starejšimi se pogosto obravnava tudi izven družinskega okolja, saj so starejši zaradi potrebe po pomoči nastanjeni v domovih za starejše. Po podatkih sodeč pa so starostniki, ki so odvisni pri opravljanju osnovnih življenjskih aktivnosti, bolj ogroženi v domačem okolju kot v domovih za starejše (Habjanič in Lahe, 2012). Tisti iz domačega okolja so namreč navedli 43,9 % fizičnega, 93,9 % psihičnega in 81,6 % ekonomskega nasilja, starejši iz domovih starejših občanov pa 9,6 % fizičnega, 63,5 % psihičnega in 34,6 % ekonomskega nasilja.

Službe, ki delujejo na terenu (na primer patronažna služba ali prostovoljci društev upokojencev), imajo boljši dostop in vpogled v življenje družine s starejšim članom, starejši pa jim tudi bolj zaupajo (Matiš, 2013). Pomoč starejšim, ki doživljajo nasilje v družini, nudijo tudi v nevladnih organizacijah. V Društvu SOS telefon imajo starejše uporabnice v vseh izvajanih programih: odgovarjajo na njihove telefonske klice, vključene so v skupini za samopomoč in jih nastanjajo v zatočišču. Predvsem gre za starejše, ki doživljajo nasilje s strani svojih otrok ali partnerjev (SOS telefon, 2008). A strokovni delavci opozarjajo na pomanjkanje služb na terenu in nevladnih organizacij (Matiš, 2013).

Nasilje nad starejšimi najpogosteje prijavijo sosede oz. znanci, zatem patronažna služba, izvajalci pomoči na domu, policija, starostnik sam, bratje in sestre žrtve, otroci (najpogosteje tisti, ki ne živijo v skupnem gospodinjstvu z žrtvijo), nevladne organizacije, zdravnik in nazadnje vnuki oziroma nečaki (STOP V.I.E.W, 2009). Da starejši sami relativno redko poiščejo pomoč, kažejo tudi ocene CSD (pomoč naj bi iskalo 29 % starejših žrtev), društev upokojencev (10 %) in patronažnih služb (9 %) (Uem, 2004).

2.6 Nasilje v družini in umor

Umori v družini so večinoma skrajna oblika dolgotrajnega sistematičnega nasilja v družini (Dervarič, 2010; SOS telefon, 2013), zato je v tem kontekstu zgovorno dejstvo, da tovrstni umori zavzemajo največji delež med umori (tretjina do polovice vseh umorov; Groznik, 2007). Med motivi za umor prevladujejo tisti emocionalne narave (ljubosumje, sovraštvo, maščevanje; Groznik, 2007), kar potrjuje tudi značilnost, da je večina umorov v družini nenačrtovana (Dvoršek, 2003).

3 ŠTEVILKE POLICIJE

Ena od možnosti vpogleda v naravo in pogostost nasilja v družini je tudi policijska statistika. Ponovno pa je treba poudariti omejitve teh podatkov, ki prikazujejo le tiste primere, ki so bili ne le zaznani in prepoznani, temveč tudi naznanjeni ustreznim institucijam. Prikazani so podatki od leta 2009 do (vključno) leta 2012, ker je aktualni Kazenski zakonik (KZ-1) stopil v veljavo novembra 2008, za leto 2013 pa je trenutno dostopna statistika le za prvo polovico leta.

Člena, ki se v KZ-1 neposredno navezujeta na nasilje v družini, sta 191. (Nasilje v družini) in 192. člen (Zanemarjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje). Tovrstna kazniva dejanja v obravnavanih letih upadajo (tabela 1). Kot kazniva dejanja vezana na nasilje v družini pa lahko prištevamo tudi tista, ki so prikazana v tabeli 2, v kolikor so se zgodila med družinskimi člani. Najpogosteje gre za grožnjo (54,18 %) in lahke telesne poškodbe (27,57 %). Kljub upadu števila kaznivega dejanja *grožnje* v letu 2012 zaradi uveljavitve Zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika ([KZ-1B], 2011), ki določa, da se pregon za dejanje iz prvega odstavka tega člena začne na zasebno tožbo oziroma na predlog, grožnja poleg 191. člena ostaja najpogosteje zaznana oblika nasilja v družini. Predvsem zaradi te spremembe Kazenskega zakonika pride leta 2012 tudi do manjšega upada vseh omenjenih kaznivih dejanj med družinskimi člani, ki se sicer gibljejo okoli 23 % vseh tovrstnih dejanj ne glede na sorodstvene vezi.

Tabela 1: Število kaznivih dejanj po 191. in 192. členu KZ-1 v letih od 2009 do 2012

Člen Kazenskega zakonika	2009		2010		2011		2012	
		% glede na vsa KD		% glede na vsa KD		% glede na vsa KD		% glede na vsa KD
Nasilje v družini (191. čl)	2.478	2,83	2.344	2,62	1.917	2,16	1.702	1,86
Zanemarjanje mladoletne osebe in	720	0,82	694	0,78	644	0,73	677	0,74

surovo ravnanje (192. čl)							
---------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Vir: Statistične evidence slovenske policije med leti 2009 in 2012, pridobljeno s strani Oddelka za načrtovanje in analitiko Generalne policijske uprave.

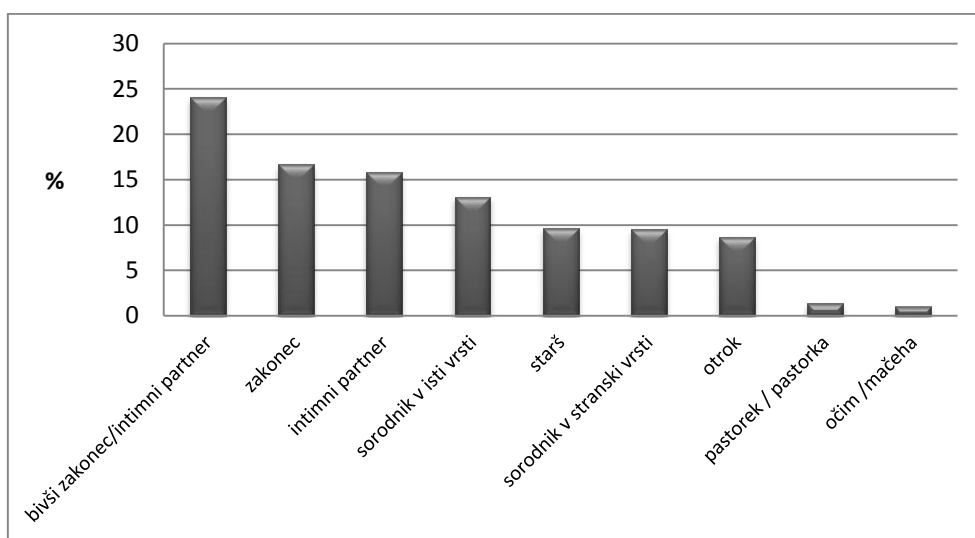
Tabela 2: Število kaznivih dejanj med družinskimi člani po členih KZ, ki so vezana na nasilje

Člen KZ	2009	2010	2011	2012	% glede na vsa KD med družinskimi člani, vezana na nasilje
135 Grožnja	841	936	892	457	54,18
122 Lahka telesna poškodba	424	384	391	392	27,57
173 Spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let	63	48	63	74	4,30
123 Huda telesna poškodba	42	37	31	27	2,37
127 Ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu ali prepiru	44	26	21	20	1,92
170 Posilstvo	40	29	17	19	1,82
141 Kršitev nedotakljivosti stanovanja	30	27	22	23	1,77
314 Povzročitev splošne nevarnosti	21	29	13	14	1,33
133 Protipraven odvzem prostosti	27	16	14	18	1,30
171 Spolno nasilje	7	17	5	11	0,69
115 Uboj	13	7	11	4	0,61
174 Kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja	4	11	8	4	0,47
116 Umor	6	7	4	9	0,45
172 Spolna zloraba slabotne osebe	5	2	2	4	0,23
176 Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	6	4	2	1	0,23
118 Povzročitev smrti iz malomarnosti	2	1	4	2	0,16
286 Oviranje pravosodnih in drugih državnih organov	2	2	2	3	0,16
129 Zapustitev slabotne osebe	2	2	2	2	0,14
132 Prisiljenje	1	2	4	1	0,14
124 Posebno huda telesna poškodba		2	3	1	0,10
130 Opustitev pomoči	1		1		0,03
117 Uboj na mah			1		0,02
134 Ugrabitev				1	0,02
Skupaj	1.581	1.589	1.513	1.087	100

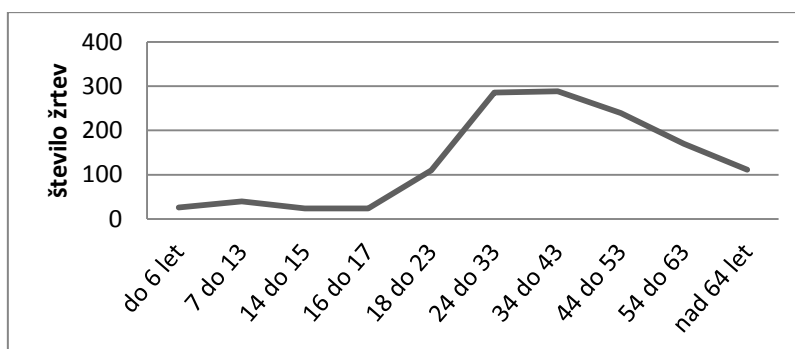
% glede na celotno število KD (ne glede na odnos)	22,89	22,92	23,21	22,00
---	-------	-------	-------	-------

Vir: Statistične evidence slovenske policije med leti 2009 in 2012, pridobljeno s strani Oddelka za načrtovanje in analitiko Generalne policijske uprave.

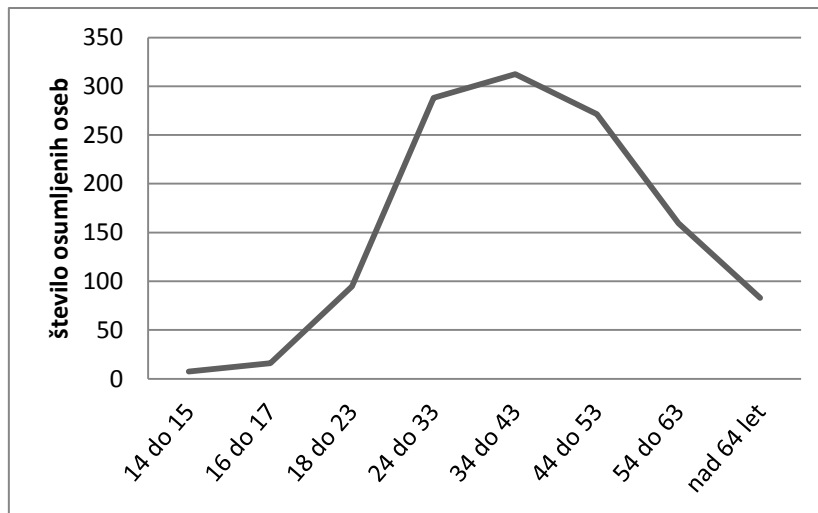
Najpogostejši storilci prijavljenih kaznivih dejanj v družini so zakonci in intimni partnerji (skupaj 32,48 %), sledijo bivši zakonci in intimni partnerji, nato pa sorodniki v isti vrsti (slika 1). Najredkeje (pod 0.01 %) so storilci posvojitelji, rejenci, rejniki in posvojenci. Večinoma so osumljenci moškega (86,37 %), žrtve pa ženskega spola (70,38 %). Z vidika starosti je večina žrtev in osumljencev starih med 24 in 63 let (slika 2 in slika 3).

Slika 1: Najpogostejši osumljenci kaznivih dejanj znotraj družine glede na odnos.

Slika 2: Povprečno število žrtev po starosti v obdobju od leta 2009 do leta 2012 za kazniva dejanja vezana na nasilje v družini

Slika 3: Povprečno število osumljenih oseb po starosti v obdobju od leta 2009 do leta 2012 za kazniva dejanja vezana na nasilje v družini.

4 ZAKLJUČEK

Pri raziskovanju in pregledovanju podatkov o nasilju v družini naletimo na mnoge ovire, predvsem, ko želimo te podatke prevesti v prakso. Najprej se težave pojavijo pri zbiranju podatkov, ki je bolj reprezentativno, če ga opravimo na ustrezno metodološko izbranem vzorcu. Vendar pa so statistični podatki npr. policije, sodišč, nevladnih organizacij in socialnih služb veliko lažje dostopni (in cenejši). A ker večina žrtev nasilja ne prijavi, tudi ti podatki niso reprezentativni. Po nekaterih podatkih fizično nasilje, na primer, prijavi le 43,7 % žensk (Leskošek et al., 2010). Poleg tega lahko zaradi razlik med podeželskim in mestnim okoljem tudi sklepamo, da je na podeželju še več neprijavljenega nasilja v družini (Veselič, 2008).

Oviro pri povzemanju različnih virov podatkov o nasilju v družini predstavljajo tudi različne opredelitve le tega, ki pa pravzaprav ne morejo biti popolnoma enotne, saj izhajajo iz različnih teoretičnih ozadij in praks ter različnih specifičnih ciljev dela. Kljub temu bi vsaj delna poenotenost zbiranja podatkov prinesla mnoge koristi.

In nenazadnje še enkrat omenimo raziskovalne ovire zaradi težko dostopnih podatkih o žrtvah – zaradi same občutljivosti in dinamike nasilja, ki je v ospredju še toliko bolj pri otrocih in starostnikih. Že tolikokrat poudarjeno ozaveščanje splošne populacije in usposobljenost različnih zdravstvenih in vzgojno izobraževalnih delavcev ni nikoli odveč.

A kaj nam podatki, ki jih imamo, povedo? Če strnemo: predvsem to, da so v odraslosti žrtve nasilja v družini predvsem ženske med 24. in 53. letom, da so storilci nasilja predvsem moški (prednjačijo storilci med 24. in 53. letom) in najpogosteje trenutni, takoj za tem pa bivši partnerji/zakonci in da sta najpogostejši obliki fizično in psihično nasilje. Te podatke kažejo tako raziskave med splošno

populacijo kot policijska statistika. In ti isti podatki nam povedo tudi, da so zelo slabo (ali pa sploh ne) raziskana in prepoznana področja nasilja nad otroki in mladostniki, starejšimi, med istospolnima partnerjema, nad moškimi in nasilje otrok nad starši.

A kljub različnim omejitvam so nekateri podatki o nasilju v družini pri nas dostopni in ti so nam nadaljnje vodilo za raziskovalno delo ter praktične usmeritve pri delu vladnih in nevladnih organizacij. Za učinkovitejše preventivne programe je namreč potrebno natančno razumevanje kje, kdaj in v kakšnih okoliščinah se nasilje v družini pojavi.

LITERATURA

- Bizjak, K. (2012). *Soočanje zaposlenih v vrtcih za soočanje z nasiljem nad otroki v družini. Od zaznave do prijave* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Brandtstatter, O. (2012). *Nasilje v družini nad otrokom in vloga vrtca* (diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Černič Istenič, M., Šprah, L., Šoštarič, M., Rožman, I. in Kneževič, D. (2003). *Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco. Analiza strokovnih, znanstvenih in statističnih podatkov o nasilju nad ženskami v družini za slovenijo v obdobju od 1998 do 2003*. Ljubljana: Inštitut za medicinske vede, Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- Dervarič, J. (2010). *Umor kot skrajna oblika nasilja v družini* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Domiter Protner, K. (2012). *Sociološki vidiki izpostavljenosti slovenskih srednješolcev nasilju v družini in možnosti ukrepanja* (doktorska disertacija). Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo.
- Domiter Protner, K. in Lavrič, M. (2012). *Izpostavljenost psihičnemu nasilju v družini in pripravljenost na ukrepanje med dijaki in dijakinjami slovenskih srednjih šol*. *Socialna pedagogika*, 16(1), 1–20.
- Dvoršek, A. (2003). *Kriminalistična metodika*. Ljubljana: Visoka policijsko varnostna šola.
- Filipčič, K. (2002). *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.
- Groznik, A. (2007). *Tipologija storilcev kaznivega dejanja umora v Republiki Sloveniji med leti 1997-2006* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Habjanič, A. in Lahe, D. (2012). *Nasilje nad starejšimi slabega zdravja v domačem okolju in domovih starejših občanov*. *Obzornik zdravstvene nege*, 46(1), 37-45.
- Hari, M. (2009). *Vloga Centrov za socialno delo pri obravnavanju otrok žrtev nasilja v družini* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

- Kanduč, Z. (2001). Vzroki, razlogi in okoliščine družinskega nasilja: Viktimološki pogledi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(2), 109-121.
- Kapš, A. (2011). Stališča Slovencev do zlorab in nasilja nad starejšimi (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Kazenski zakonik (KZ-1). (2008). *Uradni list RS*, (55/2008).
- Leskošek, V., Urek, M. in Zaviršek, D. (2010). *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih. Končno poročilo 1. faze raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
- Ljubec, N. (2010). *Patronažna medicinska sestra in nasilje nad ženskami v družini* (diplomsko delo). Maribor: Fakulteta za zdravstvene vede.
- Matiš, K. (2013). *Nasilje nad starimi ljudmi na področju Prekmurja* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Meško, G., Frangež, D., Rep, M. in Sečnik, K. (2006). Zapor: družba znotraj družbe – pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu. *Socialna pedagogika*, 10(3), 261–286.
- Milenović, N. (2010). *Nasilje staršev nad otroki v Sloveniji* (diplomsko delo). Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo.
- Mušič, T. (2010). Kratek prikaz stanja in aktivnosti policije pri preprečevanju in preiskovanju kaznivih dejanj na področju nasilja v družini. V A. Dvoršek in L. Selinšek (ur.), *Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi* (str. 45–70). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, Pravna fakulteta.
- Novak, V. (2010). *Nasilje nad otroki v Velenjski regiji* (diplomsko delo). Maribor: Pedagoška fakulteta, Oddelek za predšolsko vzgojo.
- Ogrin, A. (brez datuma). *Medinstitucionalno sodelovanje pri obravnavi nasilja nad otroki*. Pridobljeno na http://www.zrss.si/ppt/270611120257_oeqr_sodelovanje_viz_in_csd_21avg09.ppt
- Pajk, J. (1999). Trpinčenje otrok v družini in izven nje. *Obzornik zdravstvene nege*, 33(1/2), 55–60.
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014. (2008). *Uradni list RS*, (16/08).
- Sedmak, M., Kralj, A., Medarić, Z. in Simčič, B. (2006). *Nasilje v družinah v Sloveniji: rezultati raziskave*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.
- Selič, P., Kersnik, J., Pesjak, K. in Kopčavar-Guček, N. (2008). Pilotna študija o nasilju v družini I. Razlike med poročili bolnikov in opažanjem njihovih zdravnikov. *Zdravstveno varstvo*, 47(2), 72–80.
- SOS telefon (2008). *Nasilje nad starejšimi – Izkušnje društva SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja*. Posvet: Kaj bomo skupaj naredili za preprečevanje nasilja in zlorab nad starejšimi osebami.
- SOS telefon (2013). *Odmevi na RTV Slovenija (24. 7. 2013) – odziv Društva SOS telefon*. Pridobljeno na <http://www.drustvo-sos.si/odmevi-na-rtv-slovenija-24-7-2013-odziv-drustva-sos-telefon>.

- Stop Violence against elderly women(2009). *Analysis and discussion on the subject of violence against elderly women. Final report.* Pridobljeno na http://www.zdus-zveza.si/docs/STOP%20V.I.E.W/766_Porocilo_nasilje_nad_starejsimi_zenskami.pdf
- Suhadolc, T. (2011). *Spolno nasilje nad moškimi* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Šušteršič, O. (1997). Patronažna medicinska sestra in nasilje nad ženskami v družini. *Obzornik zdravstvene nege*, 31(3/4), 127–131.
- Ule, M., Rener, T., Tivadar, B. in Mencin Čeplak, M. (1999). *Mladina "98": Kazalci socialne ranljivosti: Raziskovalno poročilo.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Inštitut za družbene vede, Center za socialno psihologijo.
- Urad za enake možnosti (2004). *Raziskava o nasilju nad starejšimi.* Pridobljeno na http://www.arhiv.uem.gov.si/si/delovna_podrocja/nasilje_nad_zenskami/akcije_uem/spregovori_mo_o_nasilju_nad_starejsimi_zenskami/
- Veselič, Š. (2008). *Diskriminacija in nasilje zaradi osebne okoliščine; spol, spolna usmerjenost. Strokovni posvet.* Pridobljeno na <http://www.drustvo-sos.si/uploads/datoteke/Nasilje%20nad%20zenskami%20s%20podezelja%20-%20Priloga.pdf>
- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih [ZZZDR]. (2004). *Uradni list RS*, (69/2004).
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini [ZPND]. (2008). *Uradni list RS*, (16/2008).
- Zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika [KZ-1B]. (2011). *Uradni list RS*, (91/2011).